

Baltık Ülkelerinin Batı Yöneliminin Tehdit Dengesi Kuramı Bağlamında Analizi

Analysis of the Western Orientation of the Baltic Countries in the Context of Balance of Threat Theory

Sezgin KAYA*

Öz

Baltık ülkeleri bağımsızlıklarını yeniden kazandıkları 1991 yılından itibaren Batı ittifak sisteminin bir parçası olmak için yoğun bir çaba içerisinde girmişlerdir. Makale, bu yönelimin temel nedeninin salt kimlik ya da kültür gibi normatif unsurlarla izah edilemeyeceği fikrine dayanmaktadır. Şüphesiz Batı söz konusu ülkeler için hep ait olmadıkları bir dünya olmuştur. Bununla birlikte küçük devletler kategorisinde değerlendirilen Baltık ülkelerin asıl önceliklerinin, bağımsızlıklarını korumak olduğunu unutmamak gerekir. Tarihsel tecrübelerinin bir sonucu olarak Baltık ülkelerinin bu hedeflerinin önünde gördükleri en büyük engel ise Rusya'dır. Yeniden ve yoğun bir şekilde hissedilen Rus tehdidi dengelemek için Batı, bölge ülkeleri açısından tek gerçekçi stratejik tercih olarak görmüştür. Makalede bölge ülkelerinin NATO ve AB'ye üyelikle sonuçlanan bu süreçte alternatif bir başka seçeneklerinin olmadığı savunulmaktadır. Zira tarihsel tecrübeleri göstermiştir ki bu ülkelerinin bağımsızlıklarını korumak için tehdidin kaynağıyla uyum sağlamak anlamına gelecek şekilde peşine takılma ya da tarafsız kalarak tehdidin ilgi odağı olmaktan kaçınma gibi stratejik tercihlerde bulunmaları sonuç vermemiştir. Dolayısıyla makalenin amacı tehdit dengesi kuramından hareketle Baltık devletlerinin stratejik tercihlerinin mantığını anlamaya çalışmaktır. Zira bölge ülkeleri Batı'ya yönelerek Rus gücünü değil ama bu ülkeden algıladıkları tehdidi dengelemek istemişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Baltık Güvenliği, Tehdit Dengesi, Askerî Doktrin, Rus Diasporası, Narva Sorunu.

---

* Doç. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Bursa, Türkiye, ORCID: 0000-0002-1535-549, e-posta: sezgink@uludag.edu.tr.

Geliş Tarihi / Submitted: 10.10.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 01.12.2022

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Abstract

Since 1991, when they regained their independence, the Baltic States have made a concerted effort to become part of the Western alliance system. The article is based on the idea that the primary reason for this orientation cannot be explained solely by normative elements such as identity or culture. Undoubtedly, the West has always been a world to which these countries in question did not belong. Nevertheless, it should not be forgotten that the main priority of the Baltic States, which are categorised as small states, is to preserve their independence. As a result of their historical experiences, Russia is the biggest obstacle that the Baltic countries see in front of these goals. In order to balance the renewed and intensely felt Russian threat, the West has been seen as the only real strategic choice for the region's countries. This article argues that the countries of the region have no alternative option in this process, which resulted in membership in NATO and the EU. Indeed, historical experience has shown that these countries' strategic choices, such as bandwagoning to preserve their independence, which would mean aligning with the threatener, or avoiding being the centre of attention of the adversary by remaining neutral have not yielded results. Therefore, this article aims to try to understand the logic of the Baltic states' strategic choices based on the balance of threat theory. This is because by turning towards the West, the countries of the region have sought to balance not Russian power but the threat they perceive from this country.

Keywords: *Baltic Security, Balance of Threat, Military Doctrine, Russian Diaspora, Narva Question.*

Giriş

1991 yılında uluslararası arenaya yeniden bağımsız birer aktör olarak dönmeyi başaran Estonya, Letonya ve Litvanya hızlı bir şekilde Batı dünyasıyla olan bağlarını güçlendirecek adımlar atmışlardır. Bu bağlamda Baltık ülkeleri olarak da anılan bu üç devletin neredeyse eş zamanlı olarak başta Avrupa Birliği (AB) ve Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü (NATO) olmak üzere tüm bölgesel yapılara üye olmaya çalıştıkları görülmektedir. Şüphesiz bu girişimleri kimlik-kültür temelinde ele almak ve ilgili ülkelerin kendileri her zaman bir parçası olarak gördükleri Batı dünyasıyla bütünleşme çabası olarak yorumlamak da mümkündür. Ancak kanaatimizce burada asıl belirleyici olan şey “Rus tehdidi” olarak nitelendirebileceğimiz güvenlik kaygıları olmuştur. Bu hâliyle Batı, Baltık ülkeleri açısından salt ait olunmak istenilen bir dünya değil ama aynı zamanda stratejik bir yönelim olarak da görülmelidir. Nitekim 2004 yılında gerçekleşen AB ve NATO üyeliklerinin daha sonraki dönemde söz konusu

ülkelerin hem dış hem de güvenlik politikaları açısından stratejik bir nirengi noktası olmuştur.

Rusya da bu çabaları zaten stratejik bir düzleme ele almış ve tepkisini de ona göre vermiştir. Nitekim Baltık ülkelerin Rus tehdidini boşa çıkarmak için attıkları adımlar daha sonraki dönemde Baltık başkentleri ile Moskova arasında adeta bir yeni mini Soğuk Savaş yaşanmasına yol açmıştır.¹ Başlangıçta “Rus tehdidi” algısının abartıldığı düşünülse de Rusya daha sonraki dönemde attığı adımlarla dengelenmeye çalışılan tehdidin ciddiyetini ve büyüklüğünü şüpheye yer bırakmayacak şekilde göstermiştir. Çalışmanın amacı, tehdit dengesi kuramından hareketle, günümüze değin geçerliliğini koruyan ve Baltık ülkelerinin hem dış hem de güvenlik siyasetini şekillendiren bu tehdidin muhtevasını ve boyutlarını analiz edebilmektir. Şüphesiz böylesi bir çaba çok fazla etkenin dikkate alındığı geniş bir tarihsel değerlendirmeyi gerektirmektedir. Bu nedenle çalışma Sovyetler Birliği (SSCB)’nin dağılmasından sonraki dönemde benimsenen ve Rusya’nın dış ve güvenlik politikalarına yön veren doktrinlerde sıklıkla vurgulanan iki hususla sınırlandırılmıştır. Bunlar Baltık ülkeleri açısından özellikle önemli olduğunu düşündüğümüz nükleer silahların kullanımına ve Rus diasporasının haklarının korunmasına ilişkin güçlü vurgulardır.

Şüphesiz Rusya’nın Baltık ülkeleri açısından bir tehdit olarak algılanmasının başkaca tarihsel nedenleri de bulunmaktadır. Bilindiği üzere Rusya ile bölge ülkeleri arasındaki ilişkiler tarihsel süreçte hep sorunlu olmuştur. Baltık ülkelerin 1918–1940 yıllarını kapsayan ilk bağımsızlık dönemleri, İkinci Dünya Savaş esnasında yaşanan Sovyet işgaliyle son bulmuştur. Savaşa varan süreçte yaşanan gelişmeler ve dönemin uluslararası konjonktürü Baltık ülkelerinin bağımsız kalmalarını imkânsızlaştırmıştır. Giderek artan ve kendisini daha yoğun bir şekilde hissettirmeye başlayan işgal edilme korkusu nedeniyle bölge ülkeleri bağımsızlıklarını koruyabilmek adına öncelikle tarafsızlık politikası izlemeye çalışmışlardır. Ancak bu çabalar bir sonuç vermemiş ve 1940 yılına gelindiğinde Stalin idaresindeki SSCB tüm bölgeyi işgal etmiştir.

---

² Kestutis Paulauskas, *The Baltics: From Nation States to Member States*, The European Union Institute for Security Studies Occasional Papers, No: 62, Paris, 2006, s. 5-9.

Bir çeşit savaş fırsatçılığı yapan Stalin'in bu hamlesini, 1941 yılında başlayan Alman işgali izlemiştir. 1944 yılına gelindiğinde Almanları geri püskürtmeyi başaran Ruslar bölgeye yeniden girmiş ve işgal ettikleri Baltık ülkelerini birer federe cumhuriyet olarak SSCB'ye dâhil etmiştir. Savaş yıllarında Avrupa'da işgal edilen küçük devletlerin tamamına yakını bir şekilde yeniden bağımsız olurken, Baltık ülkeleri bunun tek istisnaları olarak kalmıştır.² Böylelikle Baltık halkları için 1991'e değin değin süren bir esaret süreci başlamıştır. Baltık devletleri açısından bu süreçten çıkarılabilecek en önemli ders, tarafsızlık gibi politikaların onları yabancı işgalinden kurtaramayacağıdır. Bu nedenle Baltık ülkelerinin karar vericileri için bundan sonraki temel amaç, bir daha asla yalnız kalmamak ve güvenilir müttefiklere sahip olmak olacaktır.³ Özgürlüklerini kaybeden ve yaklaşık 50 yıl sürecek olan bir işgal ile yüzleşen Baltık ülkeleri, tam da bu nedenle bağımsızlıklarını yeniden kazanmalarının hemen ardından hızlıca Batı ile bütünleşmeye ve her türlü uluslararası oluşumun bir parçası olmaya yönelmişlerdir.⁴

1. Tehdidi Dengelemek: Baltık Ülkelerinin İttifak Arayışlarının Temel Mantiği

Baltık ülkelerinin uluslararası arenaya yeniden birer bağımsız aktör olarak dönüşleri, SSCB'de 1991'de yaşanan başarısız darbe girişimini müteakiben mümkün olabilmıştır. Yaşanan gelişmelerin ardından, 6 Eylül 1991'de Sovyet hükûmeti daha önce karşı çıktığı bu ülkelerin bağımsızlık taleplerini resmen kabul etmek zorunda kalmıştır. Uluslararası sistemin yapısındaki dönüşümden kaynaklanan belirsizlikleri fırsata çevirmeyi başaran Estonya, Letonya ve Litvanya'nın bu tarihten itibaren öncelikle Rusya'dan algıladıkları tehdidi dengelemeye çalıştıkları görülür. Ancak bunu Rus gücünü dengelemeye çalışmak biçiminde okumak hatalı olacaktır. Bilindiği üzere realistler açısından devletler dış politikalarını temelde iki stratejik seçeneğe göre dizayn ederler. Bu teorik yaklaşıma göre anarşik sistem içerisinde bir ülke ya rakip veya hasım olarak gördüğü gücü dengelemeye

---

² Michael I. Handel, *Weak States in the International System*, Routledge, London, 1990, s. 7.

³ Andres Kasekamp, "An Uncertain Journey to the Promised Land: The Baltic States' Road to NATO Membership", *Journal of Strategic Studies*, 43:6-7, 2020, s. 870.

⁴ James Corum, "Security Concerns of the Baltic States as NATO Allies", *Monographs, US Army War College Press, Carlisle*, 2013, s.16-17.

(*balancing*) çalışacaktır ya da bunu başaramayacağını düşünüyorsa, cezalandırılmaktan kaçınmak için tehdidin kaynağı ile uyum sağlayarak onun peşine takılmayı (*bandwagoning*) seçecektir.

Walt, dengelenmeye çalışılan şeyin aslında güç değil de tehdit olduğunu söyleyerek güç dengesi kuramının bu klasik yorumuna farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. Walt'a göre devletlerin dengeleyici faaliyetleri aslında algıladıkları tehditlere karşıdır. Devletler her zaman daha güçlü olan devletleri dengelemeye çalışmazlar. Bazen de niyetlerinden bağımlı olarak, saldırgan davranışlar içinde olan zayıf devletleri dengelemeyi seçerler. Buna mukabil barışçıl bir çizgi izleyen yükselen güçler sistem içerisinde diğerlerince daha fazla kabul görebilmektedirler. Haliyle devletler aslında bir güç dengesini koruma uğruna değil ama aslında algıladıkları tehditleri bertaraf etmek adına hareket etmektedirler. Tehdidin niteliği ve boyutuna ilişkin yapılacak değerlendirmeler ise toplam güç, coğrafi yakınlık, saldırı yeteneği ve saldırı niyeti gibi hususlara bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir.⁵

Rusya ile ilişkileri bağlamında düşünüldüğünde, Baltık ülkelerinin pratikte zaten bu ülkenin gücünü dengeleyebilmesi pek mümkün görünmemektedir. Günümüz rakamlarıyla bakıldığında bu ülkelerin toplam nüfusu yaklaşık 6 milyon civarındadır. Öte yandan salt askerî personel açısından bakıldığında, üç Baltık ülkesinin toplam asker sayısının sağlanan artışa rağmen günümüzde bile 100 binin biraz üstünde olduğu görülmektedir. Buna mukabil Rusya'nın toplam askerî personel sayısı tahminen 1,3 milyonun üstündedir. Rusya'nın sahip olduğu hava, deniz ya da kara gücü unsurlarının çeşitliliği ya da askerî imkân ve kabiliyetlerinin geneli düşünüldüğünde, bu ülke ile Baltık devletleri arasında mukayese yapılamayacak türden bir asimetrik durum söz konusudur.⁶ Bunun farkında olan Baltık ülkeleri, birbirlerinden farklı biçimlerde de olsa halklarının

---

⁵ S. M. Walt, "Alliance Formation and the Balance of World Power", *International Security*, 9:4, Spring 1985, s. 9.

⁶ Global Firepower sitesinin 2022 ülke endeksine göre Estonya 34.500, Letonya 29.700, Litvanya ise 42.000 asker sayısına sahiptir. İlgili ülkelerin ve Rusya'nın askeri gücü hakkında daha detaylı bilgi için bkz.: <https://www.globalfirepower.com/countries.php>, erişim: 10.11.2022

tümünü ülke savunmasına katabilecekleri ve asimetrik yöntemlere dayanan sivil savunma çabalarına ağırlık vermektedirler.⁷

Anlaşılacağı üzere Baltık ülkelerinin algıladıkları tehdit karşısında seçenekleri sınırlıdır. Walt tehditler karşısında dengelemenin mi yoksa peşine takılmanın mı tercih edileceğinin büyük ölçüde ilgili devletlerin gücüyle alakalı bir durum olduğu ileri sürmektedir. Bu bağlamda küçük ya da zayıf devletlerin tehditkâr büyük güçler karşısında dengeleme yerine peşine takılmayı seçmeleri daha olası görülebilir. Herhangi bir savunma koalisyonuna çok az şey katabileceklerini ve üstelik bu tercihlerinden ötürü cezalandırılacaklarını bildikleri için küçük devletler kazanan tarafta olmaya çalışabilirler. Ancak peşine takılma da aslında riskli bir tercihtir. Çünkü bu yola saptığınızda sürekli bir şekilde tehditkâr güce güvenmeniz gerekecektir oysa niyetler zamanla değişebilir. Bu nedenle bir devletin hep iyi niyetli davranacağına güvenmektense onu dengeleme arayışına girmek daha doğru bir tercihtir.⁸ Walt'ın dikkat çektiği bu durum, aslında birer küçük ya da zayıf devlet olarak görebileğimiz Baltık ülkelerinin neden Rus tehdidini Batı ittifakı vasıtasıyla dengelemeye çalıştıklarını anlamak bakımından önemlidir.

Her ne kadar literatürde küçük ya da zayıf devletlerin nasıl tanımlanacağına ya da ülkelerin hangi ölçütlere göre bu kategoriye dahil edileceğine dair devam edegelen bir tartışma olsa da aslında askerî açıdan zayıf olmalarının bu türden ülkelerin en belirgin özelliği olduğu söylenebilir.⁹ Örneğin Labs, zayıf devleti büyük bir gücün kudreti karşısında güvenliğini ve özerkliğini tek başına sürdürmeyecek olan devlet biçiminde tanımlamaktadır.¹⁰ Hangi tanım, ölçüt ya da kriter esas alınırsa alınsın Baltık ülkelerinin küçük devletler olarak sınıflandırılması mümkündür.¹¹ Birer küçük devlet olarak Baltık ülkelerini peşine takılma

---

⁷ Marta Kepe ve Jan Osburg, "Total Defense: How the Baltic States Are Integrating Citizenry into Their National Security Strategies", *Small War Journal*, 24.09.2017, <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/total-defense-how-the-baltic-states-are-integrating-citizenry-into-their-national-security->, erişim 15.10.2022.

⁸ Stephen M. Walt, *The Origins of Alliances*, Cornell Uni. Press, Paperback Edition, Ithaca and London, 1990, s. 29

⁹ Handel, *Weak States in...*, s. 36

¹⁰ Eric J. Labs, "Do Weak States Bandwagon?" *Security Studies*, 1:3, 1992, s. 409.

¹¹ Jeremy W. Lamoreaux and David J. Galbreath, "The Baltic States As 'Small States':

yerine dengelemeye iten şey, yukarıda da ifade edilmeye çalışıldığı üzere, Rusya'dan algılanan tehdidin niteliği ve boyutlarıdır. Zira Walt'ın da ifade ettiği üzere, toplam güç ile algılanan tehdit arasında doğrudan bir ilişki vardır. Bir ülkenin toplam gücü ne kadar yüksek ise diğerleri için oluşturduğu potansiyel tehdit de o derece yüksektir.¹² Rusya bu bağlamda yalnızca ilgili ülkeler için değil, yeryüzündeki pek çok devlet için tehdit oluşturabilecek bir potansiyele sahiptir.

Walt ayrıca coğrafi açıdan yakın devletlerin uzak olanlara kıyasla daha büyük bir tehdit oluşturabileceklerine de dikkat çekmektedir. Aslında zayıf devletlerin ittifak tercihlerinde de coğrafi parametreler önemli bir yer tutmaktadır. Bu türden devletlerin eğer mümkünse uzaktaki güçlerden ziyade yakındaki güçlerle ittifak yapmaya meyilli oldukları bilinmektedir. Öte yandan büyük bir güce yakın olan küçük bir devletin, onu dengelemek yerine onunla uyumlu hareket etmeye çalışması beklenebilir. Çünkü Walt'ın da ifade ettiği üzere dengeleme ancak tanımlanabilir koşullar altında mümkündür.¹³ Bu yaklaşımı eleştiren Labs ise tehditkâr bir büyük güçle karşılaştıklarında küçük devletlerin genellikle peşine takılmayı yeğleyeceğini söyleyen görüşlere karşı çıkmaktadır. Çok sayıda tarihsel örnekten hareketle Labs, duruma bağlı olarak, küçük devletlerin de öncelikle dengelemeyi tercih ettiklerini ileri sürmektedir.¹⁴ Dengelemenin devletlerin temel tercihi olduğu konusunda aslında Walt'ın, Labs'dan farklı düşünmediği söylenebilir. Ancak ona göre küçük devletler, büyük devletlere nazaran, peşine takılmaya daha meyilli olabilmektedirler. Zira devletler özellikle kapasite noksanlığı nedeniyle dengelemeyi başaramayacaklarına kanaat getirdiklerinde peşine takılmaya yönelmektedirler.¹⁵

Aslına bakılırsa Rusya'nın askerî gücü, özellikle nükleer kapasiteye kavuştuğu 1950'li yıllardan günümüze değin kesintisiz bir biçimde Baltık ülkeleriyle mukayese edilemez düzeylerde olmuştur. Yani algılanan tehdit hem büyük hem de coğrafi açıdan son derece yakındır. Fakat bu ülkeler yine

---

Negotiating The 'East' by Engaging The 'West'", *Journal of Baltic Studies*, 39:1, 2008, s. 1.

¹² Walt, *The Origins of...*, s. 21-23.

¹³ Age, s. 23-29.

¹⁴ Labs, "Do Weak States...", s. 385-386.

¹⁵ Stephen M. Walt, "Alliances Threats, and U.S. Grand Strategy: A Reply to Kaufmann and Labs", *Security Studies*, 1:3, 1992, s. 469-473.

de Rusya'nın peşine takılmak gibi bir tercihte hiçbir zaman bulunmamışlardır. Tarihsel tecrübeleri, birer küçük devlet olmalarına karşın bu ülkelerin öncelikle dengeleme arayışına girmelerine neden olmuştur. Bilindiği üzere Büyük Kuzey Savaşı'ndan (1700-1721) itibaren Rusya hep bu bölgenin bir parçası olmuştur. Kendisini çoğu zaman işgaller şeklinde göstermiş olan bu bölgesel varlık, Baltık ülkeleri için son derece olumsuz bir tarihsel geri plan oluşturmaktadır. Dolayısıyla Baltık ülkeleri için niyetlerinden hep şüphe duydukları bu büyük gücü dengelemek çok daha rasyonel bir davranış olarak düşünülmüştür.

Bu nedenle ilgili ülkelerin Rusya'nın peşine takılmaları gibi bir tercihte bulunmaları zaten çok mümkün değildi. Bizce tercihin ortaya çıkışında tarihsel deneyimler kadar Rusya'nın yeni dönemde attığı ya da atmaya çalıştığı adımların da payı büyüktür. Walt saldırgan bir görünüm sergileyen devletlerin diğerlerini kendilerine karşı bir denge oluşturmaya teşvik edeceğini söylemektedir. Bir devlet ne kadar saldırgan ya da yayılcı görünürse kendisine karşı bir ittifakın kurulma ihtimali de o kadar yüksektir.¹⁶ Saldırı niyeti algılayan devletlerin ittifak yönelimleri bir bakıma eşyanın doğası gereğidir ve elbette bir devletin gerçek niyetinin ne olduğunu anlamak güçtür. Çünkü hangi devletlerin gerçekten bir saldırı niyetiyle hareket ettiğini tespit edebileceğimiz objektif ölçütlerimiz yoktur. Bu nedenle devletlerin diğerlerinin niyetleri konusunda yapacakları herhangi bir değerlendirme son tahlilde varsayımsal ve öznel bir niteliğe sahiptir.

Bu özneliği ortaya koyacak şekilde ve örneğin konstrüktivist kuramların tercih ettiği şekilde kimlik, kültür ya da söylem gibi maddi olmayan unsurları esas alan değerlendirmelerde bulunarak Baltık ülkelerini tercihlerini analiz etmek de mümkündür. Çünkü realist gelenek tehdidi salt maddi unsurlar çerçevesinde ele almakta ve buna verilebilecek olası tepkilerle ilgilenmektedir. Tam da bu nedenle dengeleme ya da peşine takılma gibi stratejiler realizmin ilgisine çok daha fazla mazhar olmuştur. Ancak Kratochvíl'in de belirttiği gibi Walt'ın tehdit dengesi yaklaşımı belli yönleriyle konstrüktivizme yakınsamaktadır. Zira sorulan en temel sorulardan biri, devlet adamlarının dış destek ararlarken potansiyel tehditler

---

¹⁶ Walt, "Alliance formation and...", s. 12-13.

arasından nasıl seçim yaptıklarıdır. Bu türden sorulara verilebilecek muhtemel cevaplar, siyasal realizmden daha çok konstrüktivizmle ilintili olacaktır. Bilindiği üzere konstrüktivist düşünce, tehdidi bir aktörün kimliğine yani düzenine, istikrarına ve sosyal dengesine yönelik bir şey olarak kabul etmektedir. Dolayısıyla bir tehdidi dengelemek aslında ilgili aktörün kimliğini koruması anlamına gelmektedir. Yani tehdidi dengelemek, bir bakıma kendini korumaya çalışan benliğin doğal tepkisidir.¹⁷

Bununla birlikte, Baltık ülkeleri açısından Rus tehdidinin kimlik temelinde ve sosyal olarak inşa edilmiş bir şey olarak ele alınması bizce çok anlamlı olmayacaktır. Zira ilgili tehdit, daha bağımsızlıklarının ilk günlerinden itibaren Baltık ülkeleri için somutlaşmış ve derhal cevap verilmesi gereken bir hal almıştır. Hiç şüphesiz Rusya'nın gerçekten bir saldırı niyeti taşıyıp taşımadığı ayrıca tartışılabilir. Ancak niyetler konusunun sonuç vermeyecek mecralara çekilerek tartışılması bizce pek anlamlı değildir. Jervis'in niyetler konusundaki yalın değerlendirmesinin meselenin anlaşılması bakımından yeterli olacağı kanaatindeyiz. Bilindiği üzere Jervis niyetleri bir aktörün belli koşullar altında, şayet bu koşullar varsayımsal ise koşulların gerçeğe dönüşmesi halinde gerçekleştireceği eylemler biçiminde tanımlamaktadır. Her ne kadar kimileri ilgili kavramı daha muğlak bir biçimde aktörlerin yapmayı planladıkları şeyler ya da ulaşmayı umdukları sonuçlar olarak tanımlasa da Jervis niyetleri bir devletin yapacağı ya da yapabileceği eylemlerin toplamı olarak görme eğilimindedir. Zaten diğer devletlerin öngörmeye çalıştığı şey de tam olarak budur.¹⁸

2. Tehdidin Yeniden Yükseliş Geçişi: Yeni Rus Askerî Doktrinleri

Sovyetler Birliği'nin dağılması iki kutupluluğun da sonunu getirmiş ve uluslararası sisteme hâkim olan yaklaşık 45 yıllık stratejik denge ortadan kalkmıştır. Bu dönüşümün ardından, tıpkı diğer devletler gibi, Rusya için de belirsizliklerle dolu yeni bir dönem başlamıştır. Rusya bir yandan belirsizliğin getirdiği yeni güvenlik risk ve tehditleriyle baş etmeye

---

¹⁷ Petr Kratochvíl, "The Balance of Threat Reconsidered: Construction of Threat in Contemporary Russia", Fifth Pan-European Conference Netherlands, The Hague, September 9-11, 2004, s. 3-5.

¹⁸ Robert Jervis, *Perception and Misperception in International Politics*, Princeton Uni. Press, 2nd Ed., New Jersey, 2017, s. 213-214.

çalışırken, diğer yandan dış politikada kendisi için yeni bir rol ve kimlik arayışına girmiştir.¹⁹ Bu arayışların Rusya’da 2000’li yıllara değin sürecek olan ‘doktrinler dönemi’ni’ başlattığı görülür. Başlangıçta Rusya da tıpkı Baltık ülkeleri gibi Batı’yla yakınlaşma arayışına girmiş ancak bu süreçten istediği sonuçları alamamıştır. 1993’e değin Rusya’da en azından retorik olarak demokrasi, insan hakları ve serbest piyasa gibi Batılı değerlere yakın duran kesimlerin iktidarda olduğu görülmektedir. Bu kesimlerin amacı, Batı yardımları sayesinde ülkede gerçekleştirilecek ekonomik ve siyasi reformlara yeniden dünyaya entegre etmektir. Ancak hemen belirtelim ki Gorbaçov döneminden beri ülke idaresinde yer alan ve kimi zaman liberaller, demokratlar, Batıcılar ya da Atlantikçiler gibi ifadelerle tanımlanan kesimlerin yalnızca Rusya’da değil, tüm eski Sovyet coğrafyasında hep sınırlı bir iç kamuoyu desteği olmuştur.²⁰ Nitekim Batı ile yakınlaşmada yaşanan sorunlar ve giderek derinleşen ekonomik ve yönetsel krizlerin ardından Rusya’nın politik tercihlerinde önemli değişiklikler olmuştur.

Hiçbir zaman Batı’da kabul gören bir devlet olmayacağını anlayan Rusya’nın, dış ve güvenlik politikalarını formüle ederken kendi önceliklerini esas alması gerektiğini savunan kesimlerin gücü giderek artmıştır. Nitekim bu anlayış değişikliğinin ilk etkisi, 1993’te kabul edilen yeni dış politika, ulusal ve askerî güvenlik doktrinlerinde görülmüştür. Bu doktrinler içinde konumuz bakımından en ön plana çıkan, şüphesiz ki Rusya’nın daha iddialı ve agresif politikalar izlemesi gerektiği fikrine dayanan askerî doktrindir. Bu doktrin Rusya’nın eski Sovyet coğrafyasında yeniden söz sahibi olmasını ön gören “yakın çevre” politikasına ruhunu vermiştir. Bilindiği üzere askerî doktrinler gibi metinlerde yalnızca bir ülkenin uluslararası ortama ya da dış politikasına dair soyut ve genel ifadeler yer almaz. Bu doktrinler aynı zamanda ilgili ülkenin algıladığı tehditler ile bunlara verilecek olası cevaplar gibi daha somut konulara ilişkin

---

¹⁹ Kratochvil’in de ifade ettiği üzere bu gelişmeler aslında kimlik ile dış politika arasında uzunca bir süredir bastırılmakta olan bağı açığa çıkarmıştır. Rusya’nın eski Sovyet coğrafyasına dönük politikalarını rakip kimliklere göre formüle edilen Rus dış politika söylemlerini dikkate almadan anlamak mümkün olmayacaktır. Bkz: Kratochvil, “The Balance of...”, s. 2.

²⁰ Alla Kassianova, “Russia: Still Open to the West? Evolution of the State Identity in the Foreign Policy and Security Discourse”, *Europe-Asia Studies*, 53:6, 2001, s. 824.

değerlendirmeler de içerir. Daha spesifik bakıldığında, askerî doktrinlerin aslında ülkelerin stratejik hedeflerini ve nihai amaçlarını gerçekleştirmek üzere askerî yeteneklerini nasıl kullanacaklarına dair metinler olduğunu söyleyebiliriz. Askerî doktrin belli bir dönemde, belli bir ülkede muhtemel bir savaşın amaçları ve özelliği konusunda ilgili ülkeyi ve ordusunu hazırlamak ve patlak vermiş bir savaş sürdürmek için benimsenmiş görüşler sistemi olarak da tanımlanabilir.²¹

Barry Posen askerî doktrinlerin ülkelerin ulusal güvenlik politikalarının ve yüksek stratejilerinin (*grand strategy*) önemli bir bileşeni olduğu görüşündedir. Şayet askerî doktrin ilgili devletin büyük stratejisiyle uyumlu değilse ya da siyasi koşullardaki, düşman yeteneklerindeki veya askerî teknolojilerdeki değişimlere yanıt vermede başarısız oluyorsa ilgili devletin güvenlik çıkarlarını tehlikeye sokabilir ve bir savaş halinde yenilgiye sebep olabilir. Temel görünümü itibarıyla askerî doktrinlerin saldırgan, savunmacı ya da caydırıcı nitelikte olabileceklerini söyleyen Posen, bunların devletlerin diğer devletlere yönelik algılarını ve tepkilerini de etkilediği kanaatinde. Ayrıca askerî doktrinler bir bakıma uluslararası siyasal hayatın kalitesini de belirlemektedirler.²² Bu açıdan bakıldığında Rus askerî doktrinleri zamanla hem bu ülkenin niyetlerinden şüphe duyulmasına hem de komşuları başta olmak üzere, birçok ülkeyle sorunlar yaşamasına yol açmıştır. Ancak bu dönüşümün bir anda olduğunu ya da bütünüyle Rusya'nın tercihlerinden kaynaklandığı söylemek de mümkün değildir.

Örneğin 1993 askerî doktrininde Batı'dan radikal bir kopuş ya da ülkenin izlemeye çalıştığı dış ve savunma politikalarından keskin bir sapma olmamış, ancak öncelikler değiştirilmiştir.²³ Kanaatimizce bunun en temel nedeni, ülkenin Batı karşısındaki görece güçsüzlüğüdür. Rusya bu dönemde hala Batı'yla doğrudan karşı karşıya gelebileceği iddialı politikalar izleyebilecek kapasiteye sahip değildir ve ülke iç sorunlarıyla boğuşmaktadır. Dolayısıyla Rusya ilgili doktrinle aslında daha sınırlı bir amaca

---

²¹ Julian Lider, "Introduction to Military Theory", *Cooperation and Conflict*, 15:3, 1980, s. 162.

²² Barry Posen, *The Sources of Military Doctrine France, Britain, and Germany Between the World Wars*, Cornell University Press, New York, 1984, s.13-16.

²³ Jyotsna Bakshi, "Russia's National Security Concepts and Military Doctrines: Continuity and Change", 24:7, October 2000, https://ciaotest.cc.columbia.edu/olj/sa/sa_oct00baj01.html, erişim 12.10.2022

yönelmiştir. Rusya başta Batılı ülkeler olmak üzere dünyanın kendisini bir büyük güç olarak görmesini ve çıkarlarına saygı duyulmasını talep etmekteydi. Bu nedenle 1993 askerî doktrininde Batı açık bir tehdit olarak da tanımlanmamıştır. Doktrinde daha ziyade iç tehditler unsurlarının ön plana çıkarıldığı söylenebilir. Bu bağlamda özellikle ülke içinde devam etmekte olan ve silah kullanarak ülkeyi istikrarsızlaştırmayı ve bölmeyi amaçlayan milliyetçi-ayrılıkçı hareketlerin yasadışı faaliyetleri ile anayasal düzenin zorla yıkılmasına ve devlet işleyişinin bozulmasına dönük girişimlerde bulunan yapıların tehdit olarak tanımlanması söz konusudur. Dolayısıyla 1993 tarihli askerî doktrin ana hatları itibarıyla savunmacı bir karaktere sahip olduğu ileri sürülebilir.²⁴

Bununla birlikte, ilgili doktrinle birlikte eski Sovyet coğrafyası bir bakıma Rusya'nın 'arka bahçesi' olarak gören bir anlayış da ortaya konulmuştur. Rusya kendisi için 'hayati çıkar alanı' olarak tanımladığı bu bölgelerdeki varlığına diğer bölgesel güçlerin ve Batılıların saygı duymasını talep etmektedir. Öte yandan Rusya, 1993 askerî doktrininden itibaren nükleer silahların kullanımına ilişkin politikalarında da önemli bir değişikliğe gitmiştir. 2000 yılına gelindiğinde Rus askerî doktrin bir kez daha yenilendiğini ve 'yeniden nükleerleştirildiğini' görmekteyiz. Askerî doktrinlerde, nükleer silahlar konusundakine benzer bir sertleşme dağılmayla birlikte Rusya dışında kalmış olan Ruslar ya da Rusça konuşan azınlıklara ilişkin politikada da olmuştur. Yeni askerî doktrinlerle birlikte Rusya, gerektiğinde bu kesimlerin haklarının korunması bahanesiyle müdahaleci politikalar izleyebileceğinin sinyallerini vermiştir.

2000'de yılında yapılan revizyonun ardından Rus askerî doktrininin 1993'tekine nazaran çok daha katı bir hal aldığını söyleyebiliriz. Şüphesiz bu sertleşmenin görünürdeki en önemli nedeni, NATO'nun 1999'da gerçekleştirdiği Kosova müdahalesidir. Batıyla ilişkilerin köklü bir şekilde değişmesine yol açan Amerika Birleşik Devletleri (ABD) liderliğinde bu müdahalenin ardından Rusya'daki Batı karşıtı duygular iyice yükselişe geçmiştir. Yaşanan müdahale Rusya'yı ABD ve müttefiklerine karşı savunma kapasitesini geliştirmesi konusunda da motive edecektir. Öte yandan Rusya,

---

²⁴ Michał Pietkiewicz, "The Military Doctrine of the Russian Federation", *Polish Political Science Yearbook*, 47:3, 2018, s. 509.

Kosova sonrası dönemde uzunca bir süredir genişlemesinden rahatsızlık duyduğu NATO'yu da kendi savunması bakımından yeniden bir tehdit unsuru olarak görmeye başlayacaktır. Bunun bir sonucu olarak Rusya, II. Çeçen Savaşı'nda çok sert yöntemlere başvurmuştur.²⁵ Kısacası 2000 tarihli doktrinlerle birlikte Rusya'nın dış ve güvenlik politikasıyla ilgili konulara bakışı büyük ölçüde değişmiştir. Bu değişim en açık göstergesi, 2000 tarihli askerî doktrininde yer alan dış tehditlere ilişkin değerlendirmelerdir.

Doktrinde açık bir şekilde dış tehditler olarak uluslararası güvenlik sorunlarının çözümünde Rusya'nın ulusal çıkarlarının göz ardı edilmesinden ve bu ülkenin çok kutuplu bir dünyada etkili merkezlerden biri olma girişimlerine karşı çıkılmasından bahsedilmektedir. Ayrıca Rusya'ya yönelik toprak talepleri, ülkenin iç işlerine yönelik müdahale girişimleri, askerî blok ve ittifakların Rusya'nın askerî güvenliğine zarar verecek şekilde yayılması, Birleşmiş Milletler (BM) Antlaşması'na aykırı şekilde Rusya'ya bitişik dost ülkelere yabancı güçlerin sokulması, yabancı devletlerdeki Rus vatandaşlarının ayrımcılığa ve baskıya maruz bırakılmaları gibi hususlar da dış tehdit değerlendirmesinde yer almaktadır.²⁶ Bu dönemde Baltık ülkeleri bir yandan AB ve NATO'ya üye olmaya çalışmakta, diğer yandan sayıları oldukça yüksek oranlarda olan Rus azınlıklarıyla ilgili sorunlar yaşamaktaydılar. Dolayısıyla Rus askerî doktrinlerinde dikkat çekilen hususlar Baltık ülkelerinde genel bir endişeye neden olmuştur. Bununla birlikte özellikle iki hususun Rusya'nın Baltık ülkelerinin gözünde bir tehdit unsuru olarak yeniden yükselişe geçmesinde belirgin bir rolü olacaktır. Bunlardan ilki Rus askerî doktrinlerindeki güçlü nükleer vurgusuyken, ikincisi azınlıkları konusudur.

2.1. Rus Tehdidin Nükleer Boyutu

Yukarıda da ifade edildiği üzere, 2000 yılındaki revizyonla birlikte Rus askerî doktrinini yeniden nükleer bir karakter kazanmıştır. Açıkçası, sahip olduğu nükleer silahlar öteden beri Rusya'nın "büyük güç" olma iddiasının en temel dayanağı olmuştur. Öte yandan Rusya, sahip olduğu bu kapasiteyi kendisini hedef alabilecek olası dış tehditler karşısında nihai

---

²⁵ Alexei G. Arbatov, *The Transformation of Russian Military Doctrine: Lessons Learned from Kosovo and Chechnia*, The Marshall Center's Papers, No. 2, July 2000, s. 1-2.

²⁶ Arbatov, "The Transformation of...", s. 35.

bir güvenlik garantisi olarak da görmektedir.²⁷ Bu durum Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonraki dönemde de pek değişmemiştir. Ayrıca Rus liderler, yaşanan tüm değişikliklere rağmen, tıpkı Sovyet öncülleri gibi nükleer silahları büyük güçler arasındaki barış ve güvenliğin garantisi olarak görmektedirler. Yeni dönemde modernize edilmeye devam edilen nükleer silahlar, Moskova'nın potansiyel düşmanları karşısında, konvansiyonel silahlara dayanan stratejik caydırıcılığı sürdürmesi bakımından da kritik önemde görülmektedir. Kısacası Rusya, sahip olduğu nükleer silahları hep bir güç ve etki kaynağı olarak görmüştür.²⁸

Sovyet sonrası dönemde Rusya'nın nükleer silahların kullanımına ilişkin politikalarını revize ettiği görülmektedir. Bu bağlamda gerçekleştirilen ilk önemli değişiklik, 1993 askerî doktriniyle birlikte Brejnev döneminden beri geçerliliğini koruyan²⁹ nükleer silahları 'ilk kullanan taraf olmama' taahhüdünün terkedilmesidir. Ancak bu değişikliğe rağmen nükleer silahlar yine de sadece Rus devletini hedef alan kapsamlı bir saldırı karşısında stratejik caydırıcılık sağlamak gibi spesifik bir amaçla kullanılabilir.³⁰ Nitekim Kosova Savaşı'na kadar geçen dönemde bu politikadan önemli denebilecek bir sapma da olmamıştır. Ancak 2000 yılında gerçekleştirilen değişikliklerin ardından Rusya nükleer silahlar konusunu daha kapsamlı bir şekilde ele almaya başlamıştır. Zira bu değişikliklerle birlikte Rus silahlı kuvvetlerinin nükleer silahları caydırıcılık maksadıyla daha geniş bir biçimde kullanabilmesinin önü açılmıştır.

Bu bağlamda ulusal güvenlik açısından kritik neticeler yaratabilecek türden konvansiyonel saldırılar karşısında bile nükleer silahların kullanımını mümkün hale gelmiştir. Gerçi Rusya'nın konvansiyonel gücünde bu

---

²⁷ Lawrence Freedman, "The New Great Power Politics", (ed.) Alexei Arbatov, Karl Kaiser ve Robert Legvold, *Russia and the West: The 21st Century Security Environment*, New York, M.E. Sharpe, 1999, s. 30.

²⁸ Anya Loukianova Fink and Olga Oliker, "Russia's Nuclear Weapons in a Multipolar World: Guarantors of Sovereignty, Great Power Status & More", *Daedalus*, 2020, 149:2, s. 37.

²⁹ Sovyet lider Leonid Brejnev 1982'de BM'de yaptığı bir konuşmasında ülkesinin asla bir savaşta nükleer silahları ilk kullanan taraf olmayacağı taahhüdünde bulunmuştur. Bkz: Olga Oliker, "Moscow's Nuclear Enigma: What Is Russia's Arsenal Really For?", *Foreign Affairs*, November/December 2018, 97:6, s. 53.

³⁰ Carina Meyn, "Russia's Nuclear Capabilities – a Basic Insurance Policy in a Complex Technological Age", (ed.), Niels Bo Poulsen ve Jørgen Staun, *Russia's Military Might - A Portrait of its Armed Force*, Djøf Publishing, Copenhagen, 2021, s. 302.

dönemde görülen düşüşü telafi etmek için nükleer silahları ön plana çıkarması pek de şaşılacak bir şey değildir. Kaldı ki Rusya bu yolla aynı zamanda uluslararası sistemde etkinliğini azaltmaya dönük girişimlere de bir yanıt vermiş oluyordu.³¹ Artık ‘bugün Yugoslavya yapılan yarın bize de yapılabilir’ düşüncesiyle hareket eden Rusya’nın, Balkanlar’da görülen türden büyük ölçekli bir konvansiyonel saldırıyı caydırmak maksadıyla nükleer kuvvetlerini geliştirme kararı aldığı da görülmektedir. Ayrıca yeni doktrinle birlikte Rus nükleer silahlarının koruma şemsiyesini müttefiklerini de kapsayacak şekilde genişletmiştir.³² Doktrinın askerî güvenliğin sağlanmasıyla ilgili bölümünde açık bir şekilde, Rusya’nın kendisini ve/veya müttefiklerini hedef alabilecek olası bir nükleer ya da diğer kitle imha silahlarının kullanımıyla gerçekleştirilecek saldırılar karşısında sahip olduğu nükleer silahlarla yanıt verme hakkını saklı tuttuğu belirtilmektedir. Her ne kadar Rusya, Nükleer Silahların Yayılımını Önleme (*The Treaty on the Non-Proliferation of nuclear Weapons-NPT*) Antlaşması’na taraf olup, nükleer silaha sahip olmayan ülkeleri bu kapsamın dışında tuttuğunu ifade etmiş olsa da aslında nükleer bir güçle hareket etmesi halinde, anlaşmaya taraf olsun ya da olmasın tüm devletlerin hedef alınacağını da ilan etmiştir.³³ Dolayısıyla bu türden silahlara sahibi olmasalar dahi Batıyla yakınlaşmaya ve nükleer bir ittifakın üyesi olmaya çalışmaları nedeniyle Baltık ülkeleri zaten doğrudan bu tehdidin muhatabı durumundaydılar.

Bununla birlikte olası bir çatışma halinde Rusya’nın bu silahları nasıl kullanacağı aslında belirsizdir. Bu soruya cevap arayan Adamsky, bölgesel nükleer caydırıcılık söz konusu olduğunda Rusya’nın muhtemelen stratejik değil taktik nükleer silahlarla buna yanıt vereceği görüşündedir.³⁴ Kosova müdahalesine cevaben Polonya ve Litvanya’ya komşu olan Kaliningrad bölgesinde düzenlediği Zapad’99 (West) tatbikatında Rusya bu yeni yaklaşımını test etmiştir. Tatbikatta Rus güçlerinin Kosova büyüklüğünde

---

³¹ Marcel de Haas, “Russia’s Military Doctrine Development (2000-2010)”, (ed.) Stephen J. Blank, *Russian Military Politics and Defense Doctrine*, Strategic Institute US Army War College, Carlisle, 2011, s. 11-12.

³² Arbatov, “The Transformation of...”, s. 15-16.

³³ S. J. Main, *Russia’s Military Doctrine*, Conflict Studies Research Centre Occasional Brief, No. 77, April 2000, s. 2.

³⁴ Dimitry Adamsky, “If War Comes Tomorrow: Russian Thinking About ‘Regional Nuclear Deterrence’”, *The Journal of Slavic Military Studies*, 27:1, 2014, s.163-164.

bir çatışmayı simüle ettiği ve üç gün süren bir savunma harekâtının ardından yenilgiden kaçınmak maksadıyla sınırlı bir nükleer saldırı senaryosunu canlandırdığı bilinmektedir.³⁵ Haziran 1999'da gerçekleştirilen bu tatbikatta simüle edilen şey, Kaliningrad'tan başlayıp Rusya'nın batı ve orta bölgelerine doğru genişleyen ve NATO tarafından gerçekleştirilen konvansiyonel nitelikli bir hava ve deniz saldırısı olmuştur. Dönemin Rus Savunma Bakanı Igor Sergeev, tatbikat esnasında nükleer silah kullanımına karar verilmesinin ancak konvansiyonel savunmanın etkisiz olduğu görüldükten ve düşman unsurlar Rusya'ya girdikten sonra alındığına dikkat çekmiştir.³⁶ Öte yandan askerî tatbikatın ardından Rusya'nın bazı yeni taktik nükleer silahlarını Kaliningrad'a konuşlandırdığı da iddia edilmiştir.³⁷ Baltık'taki artan Rus tehdidine ilişkin yaptığı değerlendirmesinde Carl Bildt de bölgedeki taktik nükleer silahların varlığından bahsetmiştir.³⁸

Rusya'nın Baltık denizi kıyısında yer alan *eksklavı* Kaliningrad, nükleer silahlar açısından düşünüldüğünde, sadece bölge ülkeleri için değil tüm Avrupa için büyük bir tehlike oluşturmaktadır. Jeopolitik açıdan son derece önemli bir konuma sahip olan Kaliningrad, Soğuk Savaş döneminden itibaren olası bir Batı saldırısını engellemek için hep bir ileri karakol olarak görülmüş ve aşırı derecede silahlandırılmıştır. Bu durum kısmi değişikliklere rağmen 1991 sonrası dönemde de devam etmiştir. Bu nedenle Kaliningrad Sorunu güvenlik gündemde hep kendine bir yer bulmuştur. Nitekim Rusya'nın 2022'de başlattığı Ukrayna'ya saldırıların ardından bu sorunun yeniden gündeme gelmiştir. Örneğin Litvanya, Kaliningrad'daki Rus nükleer varlığına bir kez daha dikkat çekmiş ve Rusya'nın 2018'den itibaren bu bölgede bulunan depolama alanlarını genişlettiği ve buraya

³⁵ Nikolai N. Sokov, "The Evolving Role of Nuclear Weapons in Russia's Security Policy", (ed.) Cristina Hansell ve William C. Potter, *Engaging China and Russia on Nuclear Disarmament*, James Martin Center for Nonproliferation Studies, 2009, s. 78.

³⁶ Philipp C. Bleek, "Moscow Reportedly Moves Tactical Nuclear Arms to Baltics", *Arms Control Today*, January/February 2001, <https://www.armscontrol.org/act/2001-01/arms-control-today/moscow-reportedly-moves-tactical-nuclear-arms-baltics>, erişim 01.08.2022.

³⁷ Gunnar Arbman and Charles Thorton, *Russia's Tactical Nuclear Weapons Part 1: Background and Policy Issues*, Swedish Defence Research Agency, November 2003, s. 34.

³⁸ Stephen J. Blank, "Russia and Nuclear Weapons", *Russian Nuclear Weapons: Past, Present, and Future*, Stephen J. Blank (ed.) Strategic Studies Institute U.S. Army War College, Carlisle, 2011, s. 311.

yeni nükleer savaş başlıkları depolandığını iddia etmiştir.³⁹ Şüphesiz bölgedeki Rus nükleer varlığı, kullanılıp kullanılmayacağı ihtimalinden bağımsız olarak, tüm Avrupa için başlı başına büyük bir sorundur.

Kaldı ki Rusya nükleer gücünü Batı'da tedirginlik yaratacak şekilde geliştirilmeye devam etmektedir. Bu haliyle Rusya yalnızca dünyada en çok nükleer silaha sahip ülke olmakla kalmıyor ama aynı zamanda sınırlı bir nükleer savaşta kullanabileceği türden etkisi azaltılmış yeni nükleer silahlar da geliştirmiş oluyordu. Dolayısıyla geleneksel aşamada Rusya'nın gerçek niyetinin ne olduğunu sorgulamanın da pek anlamı kalmamıştır. Zira herhangi bir ülkenin savaş alanında kullanmayı planlamadıkça, stratejik olmayan nükleer silahlardan oluşan modern ve büyük bir cephanelik oluşturmaya çalışmasının iyi bir nedeni olamaz.⁴⁰ Baltık ülkeleri özelinde konuşacak olursak, nükleer silahlara ilişkin endişenin artışıyla Rusya'nın pek de şeffaf olmayan tutumunun payı büyüktür. Bu nedenle başta Polonya ve Baltık ülkeleri olmak üzere tüm Avrupalı güçlerin Kaliningrad'ın silahsızlandırılmasını talep ettiği söylenebilir.⁴¹ Günümüzde de Kaliningrad bir çatışma odağı olma potansiyeli taşımaktadır. Nitekim Ukrayna'daki savaşla birlikte Litvanya'nın yaptırımlar kapsamında Rusya ile bu bölge arasındaki geçişi engellemeye dönük çabalarının Rusya'nın sert tepkisine yol açtığı görülmektedir. Yaşanan gerginlik Kaliningrad'ın bu savaşın bir sonraki alevlenme noktası olabileceği yorumlarını da beraberinde getirmiştir.⁴²

Özetle ifade etmek gerekirse bağımsızlık sonrası dönemde Baltık ülkelerinin Rusya'dan algıladığı tehdit, askerî açıdan büyük ölçüde nükleer karakterlidir. Rusya'nın 1993 tarihli Askerî Doktrini'yle birlikte nükleer silahlar konusunda bölge ülkelerini tedirgin eden adımlar attığı görülür. 2000 yılındaki revizyonun ardından bu tehdit algısı daha da

---

³⁹ Jon Henley and Julian Borger, "Russia warns of nuclear weapons in Baltic if Sweden and Finland join NATO", <https://www.theguardian.com/world/2022/apr/14/russia-says-it-will-reinforce-borders-if-sweden-and-finland-join-nato>, erişim 05.09.2022.

⁴⁰ Olikier, "Moscow's Nuclear Enigma...", s. 52-55.

⁴¹ Matthieu Chillaud ve Frank Tetart, "The Demilitarization of Kaliningrad: A 'Sisyphean Task'?", *Baltic Security and Defense Review*, 9, 2007, s. 171.

⁴² Tim Lister ve Rob Picheta, "Why Kaliningrad, Russia's Toehold in Europe, Could be the Next Flashpoint in its War Against Ukraine", *CNN*, June 22 2022, <https://edition.cnn.com/2022/06/21/europe/kaliningrad-explainer-russia-lithuania-sanctions-intl/index.html>, erişim: 30.06.2022.

belirginleşecektir. O dönem itibarıyla henüz NATO ittifakının bir parçası da olmayan Baltık ülkelerinin, içeriden dengelemeye yönelerek kendi nükleer silahlarına da sahip olamayacakları düşünülecek olursa, bu tehdit karşısında savunmasız kaldıkları söylenebilir. Rusya'yla hep asimetrik bir ilişkisi içerisinde olan Baltık ülkeleri için tek rasyonel ve gerçekçi seçenek, bir an evvel bir nükleer ittifakın koruma şemsiyesi altına girmektir. Kimileri Baltık ülkelerinin NATO'ya kabul edilmesini bir çeşit provokasyon olarak nitelendirse, karşı karşıya olunan tehdidin boyutu düşünüldüğünde bunun son derece isabetli bir karar olduğu görülecektir. Ancak şunu da ifade etmek gerekir ki Rusya'yı Baltık ülkeleri nezdinde yeniden bir tehdit hâline getiren tek şey nükleer silahlar konusu değildir. Rusya aynı dönemlerde ve bu konuya paralel bir biçimde Rus diasporası ya da “dış Ruslar” meselesini de agresif bir biçimde gündeme getirmiştir. Böylece bünyesinde yoğun bir Rus varlığı barındıran bölge ülkelerinin Rusya'dan algıladıkları tehdide yeni bir boyut daha eklenmiştir.

2.2. Diaspora Sorunu ve Tehdidin İç Boyutu

Rusya'nın 1993'ten itibaren izlemeye çalıştığı iddialı “yakın çevre” politikasının en önemli bileşenlerinden biri de Rus diasporasıdır. Zira Rusya neredeyse kabul ettiği tüm doktrinlerde Rusya dışında kalan Rusların ve Rusça konuşan azınlıkların korunmasını kendisi için öncelikli bir konu olarak tanımlamış ve gerektiğinde bunun için çatışmayı göze alabileceğini ilan etmiştir. Özellikle Putin yönetimiyle birlikte Rus diasporasına yapılan vurgunun dış politikanın daimî konularından biri hâline getirildiği söylenebilir. Aslında Rus diasporası kavramı salt yurt dışındaki Rus etkisini yaymanın bir aracı olarak değil, aynı zamanda içeride bir ulus inşası projesi olarak geliştirilmiştir.⁴³ Daha en başından itibaren, başta Baltık ülkelerinden Estonya ve Letonya olmak üzere, tüm eski Sovyet cumhuriyetleri bu konunun Rusya tarafından kendi iç işlerine müdahalede bulunmak için bir bahane olarak kullanılmasından endişe etmiştir. Nitekim diaspora konusunun tam da bu maksatla kullanılabileceğinin en açık örneği, 2014 yılında gerçekleşen müdahalenin ardından Kırım'ın Ukrayna'dan koparılması olacaktır. Rus diasporasının nedeysye yarıya yakını bünyesinde

---

⁴³ Sarah Coolican, *The Russian Diaspora in the Baltic States: The Trojan Horse that Never Was*, LSE Ideas Strategic Update, December 2021, s. 9.

barındıran Ukrayna'nın doğu topraklarında bu gelişmeyi müteakiben başlayan çatışmalar ise diaspora konusundaki endişeleri daha da derinleştirecektir. Bilindiği üzere ayrılıkçı gruplar Rusya'nın da desteğiyle Donbas Bölgesi'nde yer alan Luhansk ve Donetsk şehirlerinin kontrolünü 2014 yılında fiilen ele geçirmiştir. Rusya daha sonraki dönemde etnik Rusları, Rus dili konuşanları ve Rus vatandaşlarını koruma gerekçesiyle fiilen de müdahil olmuştur. Yaşanan gelişmeler Rusya'nın eski Sovyet topraklarına yeniden yayılma arzusunun bir tezahürü olarak yorumlanmıştır. Ukrayna'nın burada atacağı bir geri adımın Rusya'yı daha da cesaretlendireceğini düşünen, başta Estonya olmak üzere, tüm Baltık ülkeleri Rusya'ya karşı ortak hareket etmeye çalışmıştır.⁴⁴

Ukrayna eksenli yaşanan bu gelişmeler aslında bağımsızlık sonrası dönemde sürekli bir şekilde Rus diasporasıyla uğraşmak durumunda olan tüm ülkeler açısından tam bir kâbus senaryosu gibidir. Baltık ülkelerinin Sovyet sonrası dönemde azınlıklar konusunda yaşadıkları sorunlar düşünülecek olursa, Rus diasporası konusunun bu ülkeler açısından önemi daha iyi kavranacaktır. Her ne kadar bu ülkelerin azınlıklar konusunda birbirlerinden farklı durumları olsa da bu ortak sorun onlar için hep ön planda olmuştur. Azınlık oranının daha düşük olduğu Litvanya'da bu konuda kısmi bir başarı sağlanmışken, Estonya ve Letonya'da Rus diasporası adeta bir sosyal tehdit olarak algılanmaktaydı. 1991 sonbaharında Estonya ve Letonya yeni çıkardıkları vatandaşlık yasalarıyla 16 Haziran 1940'tan önce vatandaş olanların ve onların soyundan gelenlerin vatandaşlık statüsüne sahip olabileceklerini kabul etmiştir. Bu, savaş sonrası dönemde ülkeye gelenlerin ve onların soyundan olanların bir gecede vatansız kalmaları anlamına gelmekteydi. Nitekim 740 bin Letonyalı ve 500 bin Estonyalı bir anda yabancı durumuna düşmüştür. Daha sonraki dönemlerde de sürdürülen ve entegrasyondan ziyade asimilasyonu hedefler görünen bu tutum nedeniyle öncelikle bu ülkelerdeki etnik gruplar arasındaki sosyo-ekonomik fark giderek açılmıştır. Öte yandan ön görülen katı vatandaşlık kuralları ve dil konusunda yapılan baskı nedeniyle zamanla Baltık ülkelerindeki Rus

---

⁴⁴ Ryan Lord, Russian Minority Populations in the Baltics, 25 May. 2021. <https://storymaps.arcgis.com/stories/6cb4f0a7dcd64278b52840a7dc364127>, erişim 19.08.2022.

azınlığın sayısı önemli ölçüde azalacaktır.⁴⁵ Bu dışlayıcı tutum doğal olarak Rusya'nın tepkisine yol açmış ve zaten sorunlu olan Rusya-Baltık ilişkilerini iyice zora sokmuştur. Rusya'nın tarafından dillendirilen azınlıklara yönelik insan hakları ihlali suçlamaları ise Baltık politikacılarını daha savunmacı bir pozisyona itmiştir. Böylelikle azınlıklar meselesi Baltık güvenliğinin sanal dinamiklerinden biri hâline gelmiştir.⁴⁶

Diaspora meselesinin niteliğini ve boyutlarını göstermesi bakımından Estonya ile Rusya arasında yaşanan Narva Sorunu'nun iyi bir örnek teşkil ettiği ileri sürülebilir. Detaylı bir biçimde açıklamak gerekirse adını, aynı zamanda günümüzde iki ülke arasındaki *de facto* sınır hattını da oluşturan Narva Nehri'nden alan bölge teritoryal açıdan önemlidir. Zira Estonya 1996'dan beri onaylamadığı için iki ülke arasında resmi bir sınır hattı bulunmamaktadır. Estonya, öncelikle Rusya'nın SSCB'nin kendi topraklarını işgal ettiğini kabul etmesini ve iki ülke arasında 1920 sınırlarının geçerli olmasını talep etmektedir. O dönemki sınırlar bugün Rusya'nın denetiminde olan Ivangorod'un yanı sıra Narva Nehri'nin doğusundaki toprak şeridi ile Pechory bölgesini de kapsamaktaydı.⁴⁷ Sınır hattını tartışmalı hale getiren ise Rus Duması'nın 1994'te aldığı karardır. Rusya tek taraflı hareket ederek bahsi geçen bölgeleri ele geçirmiş ve Narva'nın doğusundaki toprakları Rusya'ya katmıştır. Bu işgal iki ülke arasındaki orijinal sınırları belirleyen 1920 tarihli Tartu Barış Antlaşması'nı ve dolayısıyla Narva'nın mevcut idari durumunu da geçersiz kılmıştır.⁴⁸ 1920 sınırlarına dönülmesini talep eden Estonya'ya karşı Rusya, Sovyetler Birliği döneminde belirlenen idari sınırların geçerli olduğunu savunmakta ve yeni sınırlarında da buna göre belirlenmesi gerektiğini ileri sürmektedir.⁴⁹

⁴⁵ Nils Muiznieks, Juris Rozenvalds ve Ieva Birka, "Ethnicity and Social Cohesion in the post-Soviet Baltic States", *Patterns of Prejudice*, 47:3, 2013, s. 288-307.

⁴⁶ Lamoreaux and Galbreath, "The Baltic States...", s. 7.

⁴⁷ David J. Smith, "Narva Region within the Estonian Republic: From Autonomism to Accommodation?", *Regional Federal Studies*, 12:2, September 2010, s. 89.

⁴⁸ David J. Trimbach ve Shannon O'Lear, "Russians in Estonia: Is Narva the Next Crimea?" *Eurasian Geography and Economics*, 56:5, 2015, s. 4.

⁴⁹ Kalev Stoicescu, "The Tartu Peace Treaty and Estonia's Eastern Border", *The International Centre for Defence and Security (ICDS)*, 20 February 2020, <https://icds.ee/en/the-tartu-peace-treaty-and-estonias-eastern-border-2/>, erişim 10.10.2022.

Tarihsel açıdan bakıldığında Narva, ele geçirildiği 1802'den 1917'e değin hep Saint Petersburg'un bir parçası olarak Rus idaresinde kalmıştır. 1917 yılında yapılan referandumla Narva'nın Estonya'ya bağlandığı görülmektedir. Estonya bağımsızlık savaşının ardından yapılan 2 Şubat 1920 tarihli Tartu Barış Antlaşması ile Narva resmen bu ülkenin bir parçası hâline gelmiştir.⁵⁰ Fakat bölge daha sonra Alman işgaline uğramış ve bu durum 1944 yılına değin sürmüştür. Kızıl Ordu'nun bölgeyi yeniden ele geçirmesinden sonraki dönemde bölgenin etnik ve idari yapısı büyük ölçüde değişmiştir. Almanlar tarafından tahliye edilen şehir sakinlerinin büyük bir kısmının evlerine dönmelerine izin verilmemiş, onların yerine Batı Rusya, Beyaz Rusya ve Ukrayna'dan getirilen göçmenler ile işçiler yerleştirilmiştir. Ardından bölgede başlayan sanayileşmeyle birlikte Narva'ya daha fazla göçmen gelmiş⁵¹ ve demografik yapısı süreç içerisinde hep değişmiştir. Örneğin Baltık ülkelerinin bağımsızlıklarını kazandıkları iki savaş arası dönemde Narva bölgesinin %29'dan fazlası Ruslardan oluşmaktaydı. Ancak İkinci Dünya Savaşı esnasında bölge büyük ölçüde harap olacak ve nüfus da önemli ölçüde azalmıştır. Sovyetler Birliği döneminde ise bölgenin adeta Rusça konuşan Sovyet vatandaşları için yeniden inşa edildiği görülür. Estonya'nın ikinci kez bağımsızlığını kazanmasının ardından ülkede bir bakıma Sovyet öncesi dönem vatandaşlığını restore etme çabası başlayacaktır.⁵² Ancak Sovyetler Birliği dağılarken dahi Narva nüfusunun %86'sının Ruslardan oluştuğu görülmektedir.⁵³ Bu durum günümüzde de pek değişmemiştir.⁵⁴

Estonya'nın Sovyet öncesi dönemi restore etme çabalarının önemli bir sebebi de dağılma sonrası dönemde bölgede Estonya'nın bağımsızlığı fikrine karşı çıkmış olmasıdır. Narva'da etnik Rusların ve Rusça

---

⁵⁰ Trimbach ve O'Lear, "Russians in Estonia...", s. 496.

⁵¹ Smith, "Narva Region within...", s. 90-91.

⁵² Trimbach ve O'Lear, "Russians in Estonia...", s. 496-497.

⁵³ Andrei G. Manakov and Jaak Kliimask, "Russian-Estonian Border in the Context of Post-Soviet Ethnic Transformations", *Geography, Environment, Sustainability*, April 2020, 13:1, s. 17.

⁵⁴ City Population sitesinin verilerine göre 2022 itibariyle Narva bölgesinin toplam nüfusu yaklaşık 54 bin olup, bölge halkının %87'si etnik Ruslardan oluşmaktadır. Rusçayı ilk dil olarak kullananların oranı ise %96'ya yakındır. Bkz.: https://www.citypopulation.de/en/estonia/admin/ida_viru/511_narva_linn/, erişim 20.09.2022.

konuşanların çoğunluğu oluşturmasından kaynaklanan ayrılıkçı taleplerin daha sonraki dönemlerde de dillendirildiği bilinmektedir. Estonya'nın 1992'de çıkardığı Yabancılar Yasası ile durumu daha da karışık bir hale getirmiştir. Ruslar tarafından endişeyle karşılanan bu yasa ile sadece Sovyet pasaportuna sahip olanların, yani henüz Estonya vatandaşlığına geçmemiş kimselerin yeni oturma ve çalışma izinleri için başvuruda bulunmaları istenmektedir. Aksi takdirde ilgili kişilerin yasadışı göçmen muamelesi görecekları söylenmiştir. Nitekim bölgedeki huzursuzluk Narva'nın yerel yöneticileri tarafından kullanılmış ve bölgenin Estonya içinde bir ulusal-bölgesel özerklik alabilmesi için bir referanduma dönüştürülmüştür.⁵⁵ 1993 yılında Narva ve Sillamae bölgelerinde yapılan referandumlardan özerklik kararı çıkmış olsa da katılımın düşük olması ve bazı usulsüzlüklerin tespit edilmesi gerekçeleriyle Estonya bu referandumu tanımamıştır. Ağustos ayında Estonya Yüksek Mahkemesi tarafından alınan bir karar ile referandumun anayasaya aykırı olduğuna hükmedilecektir. Narva ve Sillamae'deki yerel yetkililerin bu kararı tanımak zorunda kaldıkları görülür.⁵⁶

Aktardığımız bilgilerden de anlaşıldığı üzere Narva, bağımsızlığın yeniden kazanıldığı ilk günden itibaren Estonya için hep problemlili bir bölge olmuştur. Tam da bu nedenle Kırım'ın ilhakı ve ardından yaşanan Donbas'daki fiili durum Baltık devletlerinin hepsini ama özellikle de Estonya'yı aşırı tedirgin etmiştir. Her ne kadar artık hem NATO'ya hem de AB'ye üye olsalar da Baltık ülkeleri açısından bu türden bir senaryonun gerçekleşme olasılığı küçümsenemeyecek boyutlardadır. Bu nedenle ilgili ülkelerin azınlıklar bağlamında algıladıkları tehdidin düzeyinde ciddi bir azalma olmamıştır. Narva bölgesinde günümüzde yaşayan insanların önemli bir kısmının hala ya Rus vatandaşı olduğu ya da gri pasaport taşıyan yabancılar statüsünde buldukları düşünülecek olursa bu algının kolay kolay değişmesi de beklenemez. Kimi analistler mevcut durumun Narva'yı Rusya açısından açık bir hedef hâline getirdiğini söylemekte ve bir sonraki Kırım ya da Donbas olabileceğinden endişelenmektedir. Hatta NATO tarafından, bölge için İttifak'ın güvenlik temellerinin test edildiği bir "Narva

---

⁵⁵ Smith, "Narva Region within...", s. 94-99.

⁵⁶ Toivo U. Raun, "Post-Soviet Estonia 1991-1993", *Journal of Baltic States*, 25:1, 1994, s. 78.

Senaryosu” dahi düşünülmüştür.⁵⁷ Aslında bu türden endişeleri haklı çıkaracak şekilde Narva’nın, Kırım ve Donbas’la birçok yönden benzerlik gösterdiği söylenebilir. Bu bağlamda söz konusu yerin Rus topraklarına yakınlığı, nüfusunun ağırlıklı olarak Rusça konuşanlardan oluşması, endüstriyel ve doğal kaynaklar açısından zengin bir alan olması gibi hususlar Narva’yı Ruslar açısından cazip kılmaktadır.⁵⁸ Dolayısıyla Kırım ve Donbas olaylarından sonra Narva Sorunu’nun daha sık bir şekilde gündeme getirilmesi gayet anlaşılabilir bir durumdur.

Şüphesiz bu türden kaygıları abartılı görenler de bulunmaktadır. Örneğin Kasekamp Ukrayna Krizi’nin ardından NATO’nun Baltık Deniz’indeki askerî faaliyetlerini arttırdığını söylemektedir. Zira bölgedeki Rus hava ve deniz gücü varlığına karşın İttifak, Baltık ülkelerine güven vermek ve Rusya’yı caydırmak maksadıyla bir hava polisliği misyonu da başlatmıştır. Yine bu kapsamda bölgeye ilave askerlerin konuşlandırıldığını hatırlatan Kasekamp, Baltık ülkelerinin artık Batı ittifak sisteminin bir parçası olduğunun unutulmaması gerektiğini söylemektedir. Dolayısıyla Rusya bu ülkelere karşı olası bir eyleminin kendisi açısından çok ağır sonuçlarının olacağını bilmektedir. Bu nedenle Kasekamp Putin’in nihai amacının bölgesel bir genişleme değil de bu sorunu kullanarak daha ziyade NATO ve AB’yi baltalamak ve Batı’yı bölmek olduğunu savunmaktadır.⁵⁹ Aslında NATO’nun daha sonraki dönemlerde Kırım ve Donbas için devreye sokmadığı caydırıcılığını, çok daha erken bir dönemde üye olarak kabul ettiği Baltık ülkeleri için rahatlıkla kullanabileceği düşünülebilir. Bu nedenle Narva Sorunu’nun diğer iki bölgedeki gibi sonuçlar yaratma olasılığı bizce de düşüktür. Fakat en azından Baltık ülkeleri için, Rusya’nın yakalayacağı olası bir fırsatı kaçırmak istemeyeceği ve bir oldu-bitti ile bölgeyi işgal etmeyi deneyeceği düşüncesi geçerliliğini hala korumaktadır.

---

⁵⁷ Josh Rubin, “NATO Fears That This Town Will Be the Epicenter of Conflict with Russia”, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2019/01/narva-scenario-nato-conflict-russia-estonia/581089/>, erişim: 15.09.2022.

⁵⁸ Trimbach ve O’Lear, “Russians in Estonia...”, s. 493-494.

⁵⁹ Andres Kasekamp, “Why Narva Is Not Next”, *Estonian World*, 24 January 2019, <https://estonianworld.com/security/andres-kasekamp-why-narva-is-not-next/>, erişim 15.09.2022.

Bu nedenle Narva'nın yeni bir Kırım ya da Donbas olabileceğine ilişkin endişelerin kısa vadede sona ermesini beklememek gerekir. Bölgenin günümüzdeki demografik yapısı ortadadır. Kaldı ki Rus Devlet Başkanı Vladimir Putin'in de yaptığı bazı açıklamalar ile Estonya'da endişeye yol açmaktadır. Örneğin Putin bir konuşmasında Narva'yı ele geçiren I. Petro'nun burayı aslında fethetmediğini, İsveç'ten geri aldığını belirtmiş ve bölgenin yeniden Rusya'ya katılmasına ilişkin imalarda bulunmuştur.⁶⁰ Bu ülkenin bölgesel amaçları konusunda şüpheli olanlar ise Rusya'nın tıpkı Ukrayna'daki gibi Baltık ülkelerini hedef alan hibrid bir savaş yürütebileceğinden endişelidirler.⁶¹ Bu görüşü savunanlara göre Rusya bu yolla ilgili ülkelerin istikrarsızlaşmasına, demokratik süreçlerinin aksamasına ve hatta bağımsızlıklarının ortadan kalkmasına yol açabilecek girişimlerde bulunabilir. Hibrid savaşın bir sonucu olarak bu ülkelerde patlak verebilecek olası bir iç karışıklık halinde NATO hareketsiz kalacağı için Rusya fırsattan istifade ederek bu ülkelere müdahalede bulunabilir. Böylelikle Ruslar Batı ile aralarında kaybolmuş bulunan 'stratejik derinliği' yeniden dolduracak şekilde Baltık ülkelerinin tampon ülkeler hâline gelmesini sağlayabilir. Dolayısıyla Rusya'nın amacı ilk etapta Baltık ülkelerini işgal etmek değil, tıpkı Ukrayna'da olduğu gibi onları istikrarsızlaştırmak olacaktır. Rusya, Ukrayna'dakine benzer şekilde bu ülkeleri hedef alan bir enformasyon savaşını hali hazırda başlatmış durumdadır. Buradaki asıl hedef ise Rus hukukuna göre "ülke dışında yaşayan vatandaşlar" statüsüne sahip olan kesimlerdir. Eski Sovyet coğrafyasında yaşayan bu insanlar zaten Rus hibrid savaş doktrininin önemli bir unsurudurlar.⁶²

Açıkçası Baltık ülkelerinin ne içeriden çöküşe yol açacak türden bir hibrid savaşa ne de olası bir açık işgal girişimine karşı hazırlıklı olduğu söylenebilir. Bunun muhtelif sebepleri bulunmaktadır. Öncelikle tarihsel

---

⁶⁰ Sten Hankewitz, "Putin Vaguely Threatens the Estonian Town of Narva", *Estonian World*, 11 June 2022, <https://estonianworld.com/security/putin-vaguely-threatens-the-estonian-town-of-narva/>, erişim 15.09.2022.

⁶¹ Rusya'nın Ukrayna'yı hedef alan hibrid savaşı ve siber saldırıları için bkz.: Ali Burak Darıcılı ve Barış Özdal, "Rusya Federasyonu'nun Siber Güvenlik Kapasitesini Oluşturan Enstrümanların Analizi", *Bilig*, Sayı 83, 2017, s. 135-137.

⁶² Rod Thornton and Manos Karagiannis, "The Russian Threat to the Baltic States: The Problems of Shaping Local Defense Mechanisms", *Journal of Slavic Military Studies*, 29:3, 2016, s. 333-336.

açından bakıldığında Rusya/Sovyetler Birliği daha önce de Baltık ülkelerini işgal etmiştir ve bunun bir daha olmayacağı düşünülemez. Tek başına bu durum bile Baltık hakları arasında Rusya'ya karşı psikolojik bir zayıflık yaratmaktadır. İkinci husus ise coğrafi yakınlıktır. Bu durum da Rusya'nın çok kolaylıkla ilgili ülkeler üzerinde baskı kurmasına imkân yaratmaktadır. Estonya, Letonya ve Litvanya'nın silahlı kuvvetlerinin zayıf oluşu da Rusya'yı caydıracak sağlam bir savunma mekanizmasının oluşturmasına engeldir. Bu zayıflık durumu, Rusya'nın en ufak bir askerî eyleminin bile ilgili ülkeler üzerindeki psikolojik sonuçlar yaratmasına neden olmaktadır. Rus liderlerin Baltık ülkelerinin NATO'nun çekirdek üyeleri olarak görülmediğini biliyor oluşları da bu bağlamda önemlidir. Zira Ruslar, İttifak içinde bu ülkeleri savunma konusunda mutlak bir iradenin olmadığını düşünmektedirler. Dahası yukarıda da anlatılmaya çalışıldığı üzere Estonya, Letonya ve Litvanya'da Rusya'nın bir müdahale gerekçesi olarak kullanabileceği önemli sayıda Rus diasporası bulunmaktadır.⁶³

Sonuç

Baltık ülkeleri bağımsızlıklarını yeniden kazandıkları 1991'den itibaren Rusya'dan, neredeyse kesintisiz bir şekilde tehdit algılamaya devam etmişlerdir. Bu tehdidin dengelenmesi amacıyla bölge ülkelerinin öncelikle Batı'ya yöneldikleri ve Batılı kurum ve kuruluşlara üye olmayı denedikleri görülmektedir. Bu bağlamda Baltık ülkeleri başta NATO, AB, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve Avrupa Konseyi olmak üzere tüm bölgesel ve küresel örgütlere üyelik başvurularında bulunmuşlardır. Şüphesiz bu üyelik başvurularının salt Rus tehdidini dengelemek gibi sınırlı bir amacı yoktur. Özellikle NATO ve AB üyelikleri aynı zamanda siyasi ve ekonomik açıdan da çeşitli fırsatlar yaratmaktadır. Baltık ülkelerinin Sovyet modeli nedeniyle merkezî bir ekonomi modelinden geldikleri düşünülecek olursa, serbest piyasa ekonomisine yabancı olan bu devletlerin gerçekleştirecekleri bir dizi reform vasıtasıyla ulusal ekonomilerini Avrupa'ya ve dünyaya entegre etmeye şansları da olmuştur. Kaldı ki Baltık ülkeleri özellikle NATO ve AB gibi güçlü uluslararası örgütlere üye olarak aslında kendileri için daha geniş bir hareket serbestisine sahip olmuşlar ve kapasitelerinin çok üstünde bir

---

⁶³ Age, s. 341.

etkinlik düzeyine ulaşmışlardır. Ancak unutmamak gerekir ki güvenlik, hemen her ulus devlet için olduğu gibi Baltık ülkeleri için de birincil amaç olmaya devam etmektedir.

Bu nedenle üyesi olunan örgütlerin aslında Baltık ülkelerinin güvenlik stratejilerinin en temel bileşenleri olduğunu rahatlıkla söyleyebilir. Batı ile entegrasyon, bölge ülkeleri açısından bir çeşit nihai bir güvenlik garantisi olarak görülmüştür. Bugün artık her üçü de NATO ve AB üyesi olan Baltık ülkeleri ulusal güvenlik stratejilerini formüle ederken temel nirengi noktası olarak bu örgütleri almaktadırlar. Bölge ülkelerinin ulusal güvenliklerini oluştururken dikkate aldıkları en önemli temel tehdit kaynağı ise hala Rusya'dır. Bu nedenle Baltık ülkeleri tehdit algılamalarını realistik varsayımlara dayandırmakta ve dış politika ya da güvenlik konularını da daha ziyade sıfır toplamlı bir mantıkla ele almaktadırlar. Bu değişmeyen tehdit algısının şüphesiz tarihsel bir geri planı da bulunmaktadır. Rusya'nın bölgenin eski hegemonu olduğu herkesin malumudur. Öte yandan Rusya, 1993'den itibaren izlediği iddialı dış politikayla bölgenin yeni hegemonu olduğu izlenimini de vermektedir. Bölge ülkelerinin Rusya'dan algıladıkları tehdidin düzeyini arttıran en önemli gelişmeyi Rus askerî doktrinleri olmuştur. Özellikle bu doktrinlerde işlenen iki tema, Baltık ülkelerini adeta teyakkuza geçirmiştir. Bunları sırasıyla nükleer silahların kullanımına ve Rus diasporasının haklarının korunması dair imalar biçiminde sıralayabiliriz.

Dolayısıyla Baltık ülkelerinin artık bir parçası oldukları NATO ve AB'ye rağmen ilgili tehdit karşısında rahat bir nefes alabildiklerini söylemek güçtür. Zira Rusya bu ülkelere müdahale edebileceği demografik yapılarından kaynaklanan pek çok araca sahiptir. Öte yandan olası bir NATO-Rusya savaşında ya da devam etmekte olan Ukrayna Savaşı'nın bölgeselleşmesi halinde Baltık ülkeleri cephe hattı hâline gelecektir. Batı, bölge ülkelerini bir çeşit ileri harekât üssü ya da köprübaşı olarak kullanırken, Rusya için buralar vurulacak ilk hedefler hâline gelecektir. Dolayısıyla bölge ülkeleri Batı ittifak sistemine yönelirken aslında ciddi bir güvenlik ikilemi ile karşı karşıyaydılar. Bununla birlikte tarihsel tecrübeleri onlara tarafsız kalma gibi bir seçenekleri olmadığını göstermiştir. Dolayısıyla NATO ve AB'ye üyelik yoluyla ulusal güvenliklerini sağlamaya çalışmak, bızce Baltık ülkelerinin en iyi ve belki de tek seçeneği olmuştur. En

azından kısa ve orta vadede Baltık ülkeleri için herhangi bir alternatiften söz edebilmek pek mümkün görünmemektedir.

Summary

Immediately after gaining their independence in 1991, the Baltic states quickly turned towards the West and tried to become members of Western security structures. In this context, membership in NATO and the EU has been the most prioritised foreign policy goal for all three Baltic States. Membership in these organisations, which are the basic building blocks of Western security architecture, is usually explained by the Russian factor. It is understandable that the countries of the region, which regained their independence only after the collapse of the Soviet Union and have historically been under constant pressure from Russia, have sought to balance this threat by becoming part of the Western alliance system. However, unlike the classical balancing logic, it should be noted that it is not Russian power that is being balanced but the Russian threat. This is because, as Walt's concept of balance of threat suggests, the states try to balance not only those who are stronger than themselves but rather those states that they perceive as a threat. Moreover, considering the power asymmetry between the countries in the region and Russia, it is not possible for any step that can be seen as an effort to balance power to yield results.

The main reason why the Russian threat is felt again and intensely in the post-Soviet period is Russia's aggressive policies aiming to become a great power once again in the post-disintegration period. As is known, Russia has pursued foreign policy prioritising rapprochement with the West since 1991. During this period, the Atlanticists or the Westerners, who were influential in the administration of the country, hoped that Russia would recover with the support it would receive from the West and dreamed of integrating with this world to which it should belong. However, it should be noted at once that this orientation, which envisaged a more harmonious relationship with the West, was not only a preference but also a necessity arising from the relative weakness of the country. As a matter of fact, the failure to receive the expected support from the West would lead to a change of political understanding in Russia, and those who demanded more assertive policies would become influential in the country's administration. These groups, who initially

avoided direct confrontation with the West, in other words, acted pragmatically, would turn towards a more assertive and even aggressive foreign policy as the country overcame its relative weakness vis-à-vis the West.

Of course, it is also possible to see the main reason for the Baltic countries' Western orientation as a process stemming from their negative image of Russia or their historical concerns. Moreover, all three Baltic countries have a sense of identity that positions itself more in the West. However, as mentioned above, the main reason for this preference is the renewed and intensely felt Russian threat. Russia was going to make the Baltic States uneasy with its "near abroad" policy, which it has been pursuing especially since 1993 and which makes the former Soviet geography look like its own backyard. This policy, which would constitute the ratio of Russian aggression in the new era, alarmed the Baltic countries for two reasons in particular. The first one is nuclear weapons, and the second one is the Russian diaspora or Russians abroad. The fact that these two points were strongly emphasised in the new Russian military doctrines that gave the "near abroad" policy its soul was a major problem not only for the Baltic states but also for all Soviet successor states and even for the Western world.

The doctrines explicitly stated that Russia would respond with nuclear weapons, which it would continue to modernise and increase in number when its interests required it to do so, particularly in the face of possible attacks against itself or its allies. The doctrines also shelved the Soviet-era principle of "non-first use" of nuclear weapons. A similar determination was shown for Russians and Russian-speaking minorities who remained outside the Russian territory in the post-disintegration period. Accordingly, the violation of the rights of the Russian diaspora remaining in the former Soviet republics was a major conflict issue for Russia. This mission-laden foreign policy approach, which can also be seen as an early sign of Russian interventionism, would disturb the Baltic States, which were extremely heterogeneous in demographic terms, the most.

Turning towards the West to balance this resurgent threat, the Baltic countries managed to become members of both NATO and the EU in 2004. Thanks to these memberships, which constitute the strategic triangulation point of both the foreign and security policies of the countries concerned, the Baltic countries have secured their independence on the one hand and gained wider freedom of movement in their foreign policies on the other. Moreover,

subsequent developments, tensions in Russia-West relations, and the Russian aggression against Georgia and Ukraine have shown that the “Russian threat” is not a historical obsession or paranoia for the Baltic States. Moreover, the occupation of Crimea and the subsequent conflicts centred on the Donbas have shown that the level of this threat is increasing day by day. It may seem unlikely that Russia will launch a direct attack on these countries, which are now NATO members. However, as the example of the Narva region shows, Russia still has the potential to destabilise the internal political environment of these countries by using minorities. Russia may try to use the opportunities created by possible internal turmoil to try to cut these countries off from the West once again.

Çatışma Beyanı:

Araştırmamın yazarı olarak herhangi bir çıkar çatışma beyanım bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

Basılı Eserler

- ADAMSKY Dimitry (2014). “If War Comes Tomorrow: Russian Thinking About ‘Regional Nuclear Deterrence’”, *The Journal of Slavic Military Studies*, 27:1, 163-188.
- ARBATOV Alexei G. (2000). *The Transformation of Russian Military Doctrine: Lessons Learned from Kosovo and Chechenia*, The Marshall Center’s Papers, No. 2.
- ARBMAN Gunnar ve THORTON Charles (2003). *Russia’s Tactical Nuclear Weapons Part I: Background and Policy Issues*, FOI Swedish Defence Research Agency.
- BAKSHI Jyotsna (2000). “Russia’s National Security Concepts and Military Doctrines: Continuity and Change”, *Strategic Analysis*, 24:7.
- BLANK Stephen J. (2011). “Russia and Nuclear Weapons”, (ed.) Stephen J. Blank, *Russian Nuclear Weapons: Past, Present, and Future*, Strategic Studies Institute U.S. Army War College, Carlisle, 293-364.
- CHILLAUD Matthieu ve TETART Frank (2007). “The Demilitarization of Kaliningrad: A ‘Sisyphean Task?’”, *Baltic Security and Defense Review*, 9, 171-186.
- COOLICAN Sarah (2021). *The Russian Diaspora in the Baltic States: The Trojan Horse that Never Was*, LSE Ideas Strategic Update, London.

- CORUM James S. (2013). *Security Concerns of the Baltic States as NATO Allies*, US Army War College Press, Carlisle.
- DARICILI Ali Burak ve ÖZDAL Barış (2017). “Rusya Federasyonu’nun Siber Güvenlik Kapasitesini Oluşturan Enstrümanların Analizi”, *Bilgi*, 83, 121-146.
- de HAAS Marcel (2011). “Russia’s Military Doctrine Development (2000-2010)”, (ed.) Stephen J. Blank, *Russian Military Politics and Defense Doctrine*, Strategic Institute US Army War College, Carlisle, 1-61.
- FINK Anya Loukianova ve OLIKER Olga (2020). “Russia’s Nuclear Weapons in a Multipolar World: Guarantors of Sovereignty, Great Power Status & More”, *Daedalus*, 149:2, 37-55.
- FREEDMAN Lawrence (1999). “The New Great Power Politics”, (ed.) Alexei Arbatov, Karl Kaiser ve Robert Legvold (ed.), *Russia and the West: The 21st Century Security Environment*, M. E. Sharpe, New York, 21-43.
- HANDEL Michael I. (1990). *Weak States in the International System*, Routledge, London.
- JERVIS Robert (2017). *Perception and Misperception in International Politics*, Princeton Uni. Press, 2nd ed., New Jersey.
- KASEKAMP Andres (2020). “An Uncertain Journey to the Promised Land: The Baltic States’ Road to NATO Membership”, *Journal of Strategic Studies*, 43:6-7, 869-896.
- KASSIANOVA Alla (2001). “Russia: Still Open to the West? Evolution of the State Identity in the Foreign Policy and Security Discourse”, *Europe-Asia Studies*, 53:6, 821-839.
- KRATOCHVIL Petr (2004). “The Balance of Threat Reconsidered: Construction of Threat in Contemporary Russia”, Fifth Pan-European Conference Netherlands, The Hague, September 9-11.
- LABS Eric J. (1992). “Do Weak States Bandwagon?”, *Security Studies*, 1:3, 383-416.
- LAMOREAUX Jeremy W. ve GALBREATH David J. (2008) “The Baltic States As ‘Small States’: Negotiating The ‘East’ by Engaging The ‘West’”, *Journal of Baltic Studies*, 39:1, 1-14.
- LIDER Julian (1980). “Introduction to Military Theory”, *Cooperation and Conflict*, 15:3, 151-168.
- MAIN S. J. (2000). *Russia’s Military Doctrine*, Conflict Studies Research Centre Occasional Brief, No. 77.
- MANAKOV Andrei G. ve KLIIMASK Jaak (2020). “Russian-Estonian Border in the Context of Post-Soviet Ethnic Transformations”, *Geography, Environment, Sustainability*, 13:1, 16-20.
- MEYN Carina (2021). “Russia’s Nuclear Capabilities – a Basic Insurance Policy in a Complex Technological Age”, (ed.) Niels Bo Poulsen and Jørgen Staun, *Russia’s Military Might - A Portrait of its Armed Force*, Djøf Publishing, Copenhagen, 293-325.
- MUIZNIEKS Nils, ROZENVALDS Juris ve BIRKA Ieva (2013). “Ethnicity and Social Cohesion in the post-Soviet Baltic States”, *Patterns of Prejudice*, 47:3, 288-308.
- OLIKER Olga (2018). “Moscow’s Nuclear Enigma: What Is Russia’s Arsenal Really For?”, *Foreign Affairs*, 97:6, 52-58.
- PAULAUSKAS Kestutis (2006). *The Baltics: From Nation States to Member States*, The European Union Institute for Security Studies Occasional Papers, No: 62, Paris.
- PIETKIEWICZ Michał (2018). “The Military Doctrine of the Russian Federation”, *Polish Political Science Yearbook*, 47:3, 505–520.

- POSEN Barry (1984). *The Sources of Military Doctrine France, Britain, and Germany Between the World Wars*, Cornell University Press, New York.
- RAUN Toivo U. (1994). “Post-Soviet Estonia 1991-1993”, *Journal of Baltic States*, 25:1, 73-80.
- SMITH David J. (2010). “Narva Region within the Estonian Republic: From Autonomism to Accommodation?”, *Regional Federal Studies*, 12:2, 89-110.
- SOKOV Nikolai N. (2009). “The Evolving Role of Nuclear Weapons in Russia’s Security Policy”, (ed.) Cristina Hansell ve William C. Potter *Engaging China and Russia on Nuclear Disarmament*, James Martin Center for Nonproliferation Studies, 73-88.
- THORNTON Rod ve KARAGIANNIS Manos (2016). “The Russian Threat to the Baltic States: The Problems of Shaping Local Defense Mechanisms”, *Journal of Slavic Military Studies*, 29:3, 331-351.
- TRIMBACH David J. ve O’LEAR Shannon (2015). “Russians in Estonia: Is Narva the Next Crimea?”, *Eurasian Geography and Economics*, 56:5, 493-504.
- WALT S. M. (1985). “Alliance Formation and the Balance of World Power”, *International Security*, 9:4, 1985, 3-43.
- WALT Stephen (1990). *The Origins of Alliances*, Cornell University Press, Ithaca and London.
- WALT Stephen M. (1992). “Alliances Threats, and U.S. Grand Strategy: A Reply to Kaufmann and Labs”, *Security Studies*, 1:3, 448-482.
- İnternet**
- BLEEK Philipp C. (2001). “Moscow Reportedly Moves Tactical Nuclear Arms to Baltics”, *Arms Control Today*, <https://www.armscontrol.org/act/2001-01/arms-control-today/moscow-reportedly-moves-tactical-nuclear-arms-baltics>, erişim 01.08.2022.
- HANKEWITZ Sten (2022). “Putin Vaguely Threatens the Estonian Town of Narva”, *Estonian World*, <https://estonianworld.com/security/putin-vaguely-threatens-the-estonian-town-of-narva/>, erişim 15.09.2022.
- HENLEY Jon ve BORGER Julian (2022). “Russia Warns of Nuclear Weapons in Baltic if Sweden and Finland Join NATO”, <https://www.theguardian.com/world/2022/apr/14/russia-says-it-will-reinforce-borders-if-sweden-and-finland-join-nato>, erişim 05.09.2022.
- https://www.citypopulation.de/en/estonia/admin/ida_viru/511__narva_linn, erişim 20.09.2022.
- <https://www.globalfirepower.com/countries.php>, erişim: 10.11.2022.
- KASEKAMP Andres (2019). “Why Narva Is Not Next”, *Estonian World*, <https://estonianworld.com/security/andres-kasekamp-why-narva-is-not-next/>, erişim 15.09.2022.
- KEPE Marta ve OSBURG Jan (2017). “Total Defense: How the Baltic States Are Integrating Citizenry into Their National Security Strategies”, *Small War Journal*, <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/total-defense-how-the-baltic-states-are-integrating-citizenry-into-their-national-security->, erişim 15.10.2022.
- LISTER Tim ve PICHETA Rob (2022). “Why Kaliningrad, Russia’s Toehold in Europe, could be the Next Flashpoint in its War Against Ukraine”, *CNN*, <https://edition.cnn.com/2022/06/21/europe/kaliningrad-explainer-russia-lithuania-sanctions-intl/index.html>, erişim: 30.06.2022.
- LORD Ryan (2021). “Russian Minority Populations in the Baltics”, <https://storymaps.arcgis.com/stories/6cb4f0a7dcd64278b52840a7dc364127>, erişim 19.08.2022.

- RUBIN Josh (2019). “NATO Fears That This Town Will Be the Epicenter of Conflict with Russia”, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2019/01/narva-scenario-nato-conflict-russia-estonia/581089/>, erişim: 15.09.2022.
- STOICESCU Kalev (2020). “The Tartu Peace Treaty and Estonia’s Eastern Border”, *The International Centre for Defence and Security (ICDS)*, <https://icds.ee/en/the-tartu-peace-treaty-and-estonias-eastern-border-2/>, erişim 10.10.2022.